

ทุนทางสังคมวัฒนธรรมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนชาติพันธุ์ในแขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว Social and Cultural Capitals for Managing Cultural Tourisms of Ethnic's Community in Luangnamtha Province, Lao PDR.

ธัญญลักษณ์ แซ่เลี้ยว

อาจารย์ประจำสำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Thanyalak Saeliao

Lecturer of School of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University

liuyulan_luck@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนทางสังคมวัฒนธรรม ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมินิเวศชุมชนที่สามารถนำมาบริหารจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ในแขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว รวมทั้งการพัฒนากลไกความร่วมมือเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับชุมชนชาติพันธุ์ในประเทศเพื่อนบ้าน โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มนักท่องเที่ยว และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนทั้ง 4 แห่งในแขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว ซึ่งประกอบด้วยบ้านน้ำท่า-ท่าแสน บ้านเวียงเหนือ บ้านเพียงงาม และบ้านน้ำดี ตลอดจนการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่ชุมชน และการศึกษาดูงาน

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในแขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาวทั้ง 4 หมู่บ้านต่างเป็นชุมชนที่มีศักยภาพทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรมนุษย์ และทุนทางสังคม วัฒนธรรมที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของชุมชน รวมถึงองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาในมิติต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างครบถ้วน

รวมทั้งมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชนและปรับใช้องค์ความรู้ ด้านต่างๆกับการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ซึ่งศักยภาพและทุนทางสังคมของแต่ละชุมชนสามารถนำไปใช้ในการสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน และสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายความสัมพันธ์กับเครือข่ายการท่องเที่ยวในชุมชน ใกล้เคียงใน สปป.ลาว และประเทศไทย ส่วนกลไกความร่วมมือเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยว ระหว่างชุมชนกับ ประเทศเพื่อนบ้านต้องใช้การประสานงานและความช่วยเหลือจากเครือข่ายองค์กรภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ผลวิจัย ยังชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังใช้เป็นเครื่องมือและยุทธศาสตร์เชิงรุกในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวระหว่างประเทศได้ด้วย ที่สำคัญชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิจัยและสร้างกลไกภายในชุมชนและสร้างข้อตกลงที่จะร่วมมือกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต

คำสำคัญ : ทุนทางสังคมวัฒนธรรม การบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

Abstract

This objective of this research was to study the social capital, specifically local wisdom and the ecological community that can be used to manage ethnic tourism in Luang Nam Tha, Lao PDR, as well as the development of mechanisms for cooperation to deepen ties with ethnic communities in neighboring countries. This investigation used the integrated research methodology of quantitative research using the tourist questionnaire and participatory action research to collect data; in-depth interviews and participatory observation of the four communities in Luang Nam Tha, Lao PDR; Namha-Tasae, Wiang Ner, Pearng Ngam and Nam Dee Village, as well as organization of a learning exchange process for the community.

The research found that the communities in Luang Nam Tha have the potential for natural resources, human resources and cultural-social capital, the cornerstone of economic and social development of the community.

This also included knowledge in various dimensions that are fundamental to human life. Moreover each community can use and adapt the knowledge to create a community-based tourism program and link the network of relationships with tourism networks in neighboring communities in Thailand. The cooperation mechanisms for linking community-based tourism to neighboring countries would require coordination and assistance from various corporate networks, both public and private. The results also suggested that cultural tourism is also a proactive tool and strategy for driving community-based tourism for the sustainability of international tourism. Essentially, the community must be involved in the research and building mechanisms within the community, and build a partnership agreement to develop future tourism.

Keywords : Social and Cultural Capitals, Managements, Cultural Tourism, Community-based Tourism.

บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นที่ยอมรับในแวดวงนักวิชาการ นักพัฒนาและผู้ประกอบการท่องเที่ยวและองค์กรระหว่างประเทศแล้วว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน นอกจากจะทำให้ชุมชนได้ตระหนักรู้ในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในท้องถิ่นแล้ว การท่องเที่ยวในชุมชนยังสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน (ADB 2012) จึงนับได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนสำคัญในการสร้างความมั่นคงของชาติทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและทางการเมืองสำหรับชุมชนที่อยู่แนวชายแดนจังหวัดเชียงรายที่มีเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสหภาพเมียนมาร์บนเส้นทาง R3A และเส้นทาง R3B

กระแสความตื่นตัวเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะประเทศไทยเท่านั้น จากการสำรวจพบว่าหลายประเทศที่ได้ให้ความสำคัญแก่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในแทบทุกทวีป (Berkes. 2006) โดยเฉพาะในประเทศโลกที่สาม เช่น ฟิลิปปินส์

และประเทศอุกันดา รวมทั้งในประเทศเพื่อนบ้านของไทย เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และกัมพูชา ซึ่งแม้จะมีพัฒนาการทางการท่องเที่ยวตามหลังประเทศไทย แต่ก็มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นจำนวนมาก (มิ่งสรรพ ขาวสอาด และคณะ. 2548) และบางแห่งมีการบริหารจัดการที่ดีจนได้รับรางวัลจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น ที่บ้านน้ำห้า สปป.ลาว ได้รับรางวัลจากองค์การระหว่างประเทศหลายหน่วยงาน (ชุกกลิ่น อุณวิจิตร และปทุมพร แก้วคำ. 2551) ซึ่งถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาศักยภาพและความสามารถในการบริหารจัดการของชุมชนนั้น ในส่วนของจังหวัดเชียงราย มีผลการศึกษาความสำเร็จของชุมชนที่มีศักยภาพเป็นชุมชนต้นแบบของจังหวัดเชียงราย พบว่า ปัจจัยภายในที่ส่งผลให้ชุมชนประสบความสำเร็จคือ ศักยภาพ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น อัตลักษณ์ของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการความรู้ในชุมชน และการบริหารเครือข่ายภายในชุมชน ส่วนปัจจัยภายนอกคือ การสนับสนุนด้านทรัพยากร และการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ และการเป็นเครือข่ายองค์กรภายนอกทั้งในประเทศ และต่างประเทศ (ชุกกลิ่น อุณวิจิตร. 2554)

โครงการความร่วมมือระหว่างประเทศหลายโครงการได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น โครงการท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำโขง (Mekong Tourism) โครงการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ในพื้นที่สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้การสนับสนุนของ ADB ได้ให้ความสำคัญแก่จังหวัดเชียงรายเป็นศูนย์กลางความร่วมมือระหว่างประเทศต่างๆ ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติก็ให้ความสำคัญแก่การเชื่อมโยงความร่วมมือและพัฒนาไปพร้อมๆ กับประเทศเพื่อนบ้าน แต่การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไปยังประเทศเพื่อนบ้านยังขาดข้อมูลและเครือข่ายความสัมพันธ์ของชุมชนที่มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการศึกษาค้นคว้า และสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

ในอดีตที่ผ่านมา โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในชุมชนท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจำนวนน้อย แม้จะมีการพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านบ้าง เช่น โปรแกรมการท่องเที่ยวบนเส้นทาง R3A จาก คุณหมิงถึงเชียงราย (ชุกกลิ่น อุณวิจิตร และปทุมพร แก้วคำ. 2551) หรือการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นอำเภอเชียงแสนเพื่อเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน (ปทุมพร แก้วคำ และคณะ. 2553) แต่ก็ไม่ได้มีการพัฒนาร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้น ความร่วมมือใน

การจัดการการท่องเที่ยวระดับชุมชนท้องถิ่นจึงยังไม่เกิดและจะไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวในภาพรวมมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปีพ.ศ. 2558 จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อพัฒนาและเชื่อมโยงการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในพื้นที่ต่างให้เป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นหนึ่งในสามโครงการย่อย ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนากลไกการจัดการท่องเที่ยวระดับชุมชนในพื้นที่เชียงราย-เชียงใหม่-หลวงน้ำทา เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน โดยแผนการวิจัยเรื่องนี้จึงมุ่งหมายที่จะเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระดับชุมชนท้องถิ่นของจังหวัดเชียงรายกับประเทศเพื่อนบ้านคือ สหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว โดยเลือกจังหวัดเชียงใหม่และแขวงหลวงน้ำทาเป็นจุดหมายปลายทางร่วมกันโดยการพัฒนา ร่วมกันในการสร้างแรงดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวและนักลงทุนเพิ่มขึ้นเนื่องจากเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและมาตรฐานการบริการที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งโครงการวิจัยย่อยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์แขวงหลวงน้ำทา ประเทศ สปป.ลาว เพื่อเชื่อมโยงกับจังหวัดเชียงรายประเทศไทย นี้ มีโจทย์วิจัยสำคัญคือ ชุมชนชาติพันธุ์ในแขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาวมีทุนทางสังคม วัฒนธรรม ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมินิเวศชุมชนอันเป็นศักยภาพสำคัญในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างไรที่จะสามารถเชื่อมโยงกับชุมชนใกล้เคียงและประเทศไทยได้ ดังนั้น โครงการวิจัยนี้ จึงได้คัดเลือกพื้นที่ 4 หมู่บ้านในแขวงหลวงน้ำทา เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการขยายตัวของการท่องเที่ยวระดับชุมชน รวมทั้งเป็นการค้นหา และทบทวนศักยภาพด้านทุนทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม และภูมินิเวศชุมชนในพื้นที่แขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว เพื่อให้เข้าใจบริบทของชุมชน ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ไม่เกิดผลกระทบต่อการทรัพยากร ภูมินิเวศของชุมชน และพัฒนากลไกความร่วมมือเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในระดับชุมชนท้องถิ่นให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ภายใต้กรอบแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับการรวมตัวของประเทศกลุ่มอาเซียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทุนทางสังคมวัฒนธรรม ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมินิเวศชุมชนในพื้นที่แขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว

2. เพื่อศึกษาและสร้างกลไกการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนระหว่างแขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว กับจังหวัดเชียงราย ประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามนักท่องเที่ยว กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันอยู่ 3 ช่วงคือ *ช่วงแรก* ช่วงเก็บรวบรวมข้อมูล และทำความรู้จักกับชุมชน *ช่วงที่สอง* กิจกรรมการศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากสามประเทศ พร้อมทั้งการสรุปบทเรียนการเรียนรู้ *ช่วงที่สาม* การถอดบทเรียนการเรียนรู้ในแต่ละชุมชน และการจัดเวทีคืนข้อมูลชุมชนเพื่อประเมินและตรวจสอบข้อมูล รวมทั้งการปรับปรุงการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน โดยได้ดำเนินการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่มคือ *กลุ่มแรก* กลุ่มชุมชนเข้าร่วมโครงการ 4 ชุมชนทำการเลือกแบบเจาะจงโดยมีแผนกแถลงข่าว ท่องเที่ยวและวัฒนธรรมแขวงหลวงน้ำทา และวิทยากรหลวงน้ำทาเป็นหน่วยงานในระดับพื้นที่ที่ได้คัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบในการศึกษาวิจัยทั้ง 4 หมู่บ้านประกอบด้วย (1) บ้านท่าแสะ(น้ำท่า) (2) บ้านเพียงงาม (3) บ้านเวียงเหนือ และ (4) บ้านน้ำดี ซึ่งแต่ละหมู่บ้านต่างมีลักษณะเฉพาะทางสังคมวัฒนธรรมและมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับการเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยฯ โดยเข้าไปสัมผัสภาพชีวิตทุกซอกทุกทางและไม่เป็นทางการกับแกนนำสำคัญด้านการปกครองชุมชน การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน รวมทั้งผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาชาติพันธุ์ในแต่ละด้านเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ *ส่วนกลุ่มที่สอง* คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวในแต่ละประเทศ ทำการสุ่มแบบบังเอิญจำนวน 40 คน

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยได้ข้อค้นพบสำคัญ 3 ประเด็นสำคัญประกอบด้วย *ประเด็นแรก* บริบทแขวงหลวงน้ำทา และชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 4 หมู่บ้านประกอบด้วย (1) บ้านท่าแสะ(น้ำท่า) (2) บ้านเพียงงาม (3) บ้านเวียงเหนือ และ(4) บ้านน้ำดี นอกจากเป็นหมู่บ้านที่เริ่มมีการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแล้ว ยังเป็นชุมชนที่มีองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าหลายประการ *ประเด็นที่สอง* คือ ศักยภาพและทุนทางสังคมวัฒนธรรมใน

การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะมีทั้งศักยภาพที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิโนศของชุมชนและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้หรือทุนทางสังคมที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนทั้งภายในชุมชน และนอกชุมชน อันจะก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม เกิดการเชื่อมโยงไปสู่หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน และ *ประเด็นที่สาม* คือ การพัฒนาและสร้างกลไกการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนระหว่างแขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว กับจังหวัดเชียงราย ประเทศไทย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แขวงหลวงน้ำทา กับบริบทพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 4 ชุมชนใน สปป.ลาว

แขวงหลวงน้ำทาเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในฐานะเป็นแขวงแนวหน้าในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนใน สปป.ลาว อ้างอิงตามยุทธศาสตร์การเติบโต และผลักดันความทุกข์ยากแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์ แผนการดำเนินงานด้านชีวนานาพรณได้ระบุว่า ผลสำเร็จในการส่งเสริมการท่องเที่ยวสัมพันธ์กับการผลักดันความทุกข์ยาก การปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ตัวแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวอนุรักษ์แบบประชาชนมีส่วนร่วมที่ได้พัฒนาขึ้นโดยโครงการร่วมมือระหว่างองค์การยูเนสโก-องค์การท่องเที่ยวแห่งชาติ หรือโครงการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์น้ำห่า ได้จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปีค.ศ.1999-2007 โดยการสนับสนุนของรัฐบาลนิวซีแลนด์ ได้กลายเป็นตัวแบบมาตรฐาน และเป็นที่รับรู้จากองค์การจัดตั้งสากล ในการประกอบส่วนผลักดันความทุกข์ยากและการนำใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน และได้รับใบรับรองหลายครั้งจากภาคส่วนต่างๆ คือ ในปีค.ศ. 2001 ได้รับใบรับรองจากองค์การสหประชาชาติ จากสายการบินอังกฤษ และในปีค.ศ.2006 ก็ได้รับใบรับรองจากองค์การไอเคเตอร์ ขององค์การสหประชาชาติ องค์การอนุรักษ์สากลได้นิยามการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายธรรมชาติ ท่องเที่ยวเพื่อการชื่นชม และเรียนรู้คุณค่าของธรรมชาติ และวัฒนธรรม (ทั้งในอดีตและปัจจุบัน) ส่งเสริมการอนุรักษ์ ลดทอนผลกระทบทางลบให้มันน้อยที่สุด พร้อมทั้งตอบสนองผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมให้แก่ประชาชนท้องถิ่น (Ceballos-Lascurin, 1996) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในแขวงหลวงน้ำทา ประกอบด้วย การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการโฆษณาประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ และรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้แก่ผู้กำหนดนโยบาย ภาคธุรกิจ และประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ซึมซับ จากนั้นจึงจะทำให้ผู้กำหนดนโยบายและสร้างระเบียบการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเรี่ยวแรงในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ของแขวงหลวงน้ำทาต่อไป

นับแต่มีการริเริ่มพัฒนาการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ประชาชนมีส่วนร่วมมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1999 ถึงปัจจุบัน แขวงหลวงน้ำทา ได้มีรายการท่องเที่ยวธรรมชาติกว่า 30 รายการ โดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน จำนวน 50 กว่าหมู่บ้านที่เข้าร่วมในงานบริการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากองค์ประกอบของการเป็นารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือ "CBT" นั้น จะเห็นว่าชุมชนในพื้นที่ศึกษาทั้งสี่หมู่บ้านมีความพร้อมหรือมีศักยภาพเบื้องต้นที่จะก้าวเข้าไปสู่การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง โดยในองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเบื้องต้นพบว่า *ในด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ และ วัฒนธรรม* ในด้านนี้ชุมชนต่างๆ ในแขวงหลวงน้ำทาต่างเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในอาณาบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางสังคม วัฒนธรรมที่ได้มีการสั่งสมองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาต่างๆ มาหลายชั่วอายุคนแล้ว *ส่วนในด้านกลุ่มคน และการจัดตั้งกลุ่มองค์กรทางสังคม* รวมทั้งกลุ่มองค์กรทางด้านการท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่พลังสำคัญในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน กลุ่มคนในชุมชนนี้ได้แบ่งออกเป็นหลายกลุ่มคนที่เข้ามามีส่วนร่วม เช่น กลุ่มที่มีบทบาทการนำทาง ความคิด หรือที่เรียกว่า "นายโฮม" หรือกลุ่มผู้อาวุโสของหมู่บ้าน กลุ่มผู้นำชุมชน "นายบ้าน" หรือรองนายบ้าน "กลุ่มทางอาชีพต่างๆ ที่ประกอบด้วย กลุ่มตีมีด กลุ่มจักสาน กลุ่มดำข้าว กลุ่มทำอาหาร กลุ่มทอผ้า หรือแม้กระทั่งกลุ่มทางวัฒนธรรมที่ประกอบด้วย กลุ่มวรรณคดี หรือกลุ่มศิลปะดนตรี กลุ่มฟ้อนรำ เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้ถือว่าเป็นองค์กรสนับสนุนการท่องเที่ยวที่เป็นกำลังสำคัญในการท่องเที่ยวของชุมชนที่จะดำรงอยู่หรือพัฒนาไปอย่างมีทิศทางในอนาคตได้ *สำหรับด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม* จะเห็นว่าชุมชนมีความสามารถในการบริหารจัดการด้วยตัวของคนในชุมชนเอง และเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทั้งร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมตัดสินใจ และร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ ในหมู่บ้าน

จากการศึกษาภูมินิเวศ ภูมิวัฒนธรรม และทุนทางสังคมวัฒนธรรมของทั้งสี่ชุมชนในแขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว รวมทั้งการลงพื้นที่ศึกษาบริบททั่วไปทางสังคมวัฒนธรรม และการเมืองการปกครองภายในหมู่บ้านของแขวงหลวงน้ำทาแล้ว จะเห็นว่า ผู้คนในพื้นที่ดังกล่าวจะประกอบด้วยกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ และมีความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้น ประสพการณ์ องค์ความรู้ และภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาหลายชั่วอายุและสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาแล้ว สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นทุนทางสังคมทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงอยู่ของผู้คนในอาณาบริเวณดังกล่าว

2. ศักยภาพและทุนทางสังคมวัฒนธรรมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

โดยทั่วไปแล้ว ทุนทางสังคมคือ ในส่วนความเป็นชุมชน ไม่ใช่เป็นทุนที่เป็นตัวเงินทุนที่เป็นตัวเงิน ที่สามารถใช้ได้หมด หรือถูกขโมยไปใช้ได้ แต่ทุนทางสังคมนั้นใช้ได้ไม่หมดหรือขโมยไปไม่ได้ แต่หากเปลี่ยนสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสังคมที่มีอยู่ไปเป็นเงินหรือทุนก็สามารถใช้ได้หมด หรืออาจจะถูกขโมยใช้ได้ง่าย พื้นฐานทางสังคมก็ถูกทำลาย สูญหาย และสภาพทางจิตใจที่โอบอ้อมอารีต่อกันก็หายไปด้วย ทุนทางสังคมนั้น อาจจะหมายความว่ารวมถึงทุนทางสังคม (social capital) ทุนทางสิ่งแวดล้อม (environmental capital) และทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) ด้วย ซึ่งหากสะสมทุนทางสังคมวัฒนธรรมไว้มากๆ ก็จะก่อให้เกิดความมั่นคงและความมั่นคงทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณ ดังนั้นทุนทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนที่ใช้เป็นฐานสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของแขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว นั้น สามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

กลุ่มแรกคือ ทุนทางสังคมที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ภูมินิเวศของชุมชน และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในกลุ่มนี้จะเห็นว่า ชุมชนต่างๆ ในแขวงหลวงน้ำทา ส่วนใหญ่แล้วตั้งอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวนน้ำห้ำที่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ทั้งบ้านน้ำดี บ้านท่าแสบน้ำห้ำ) และบ้านเพียงงาม โดยทางการได้กันเขตป่าอนุรักษ์กับป่าใช้สอยไว้ให้แก่คนในพื้นที่ต่างๆ แล้ว ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือกรณีบ้านน้ำห้ำ-ท่าแสบพื้นที่ป่าสงวนที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของหมู่บ้าน จำนวนกว่า 106 เฮกตา (ประมาณ 662.5 ไร่) พื้นที่ป่าผลัดใบที่สามารถไปหาของป่าไว้บริโภคในครัวเรือนได้กว่า 81 เฮกตา (ประมาณ 506.25 ไร่) พื้นที่ป่าป้องกันคือ พื้นที่ป่าเขตบริเวณต้นน้ำซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นพื้นที่ที่ต้องป้องกันไว้ไม่ให้มีการเข้าไปทำลายมีเนื้อที่ทั้งสิ้น 433 เฮกตา (ประมาณ 2,706.25 ไร่) พื้นที่ทางการเกษตรจำนวน 1,074 เฮกตา (ประมาณ 6,712.5 ไร่) พื้นที่สำหรับก่อสร้างบ้านเรือนและที่อยู่อาศัย 21 เฮกตา (ประมาณ 131.25 ไร่) และพื้นที่ป่าช้าจำนวน 3 เฮกตา (ประมาณ 18.75 ไร่) ทั้งนี้ในแต่พื้นที่ก็จะมีการสร้างกฎระเบียบข้อบังคับ และนำเอาจารีตปฏิบัติเข้ากำกับ และควบคุมการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าว เพื่อที่จะสามารถอยู่ร่วมกันได้ระหว่างผู้คน และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยได้นำวิธีคิด องค์ความรู้ภูมิปัญญาและวิถีปฏิบัติเพื่ออยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อมได้อย่างสมดุล

ทุนทางสังคมในด้านนี้ จะเห็นว่า ถึงแม้ว่าหมู่บ้านท่าแสบน้ำห้ำ) จะเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนเส้นทางคูนหมิง-กรุงเทพฯ (R3A) และตั้งอยู่บนเส้นทางขนส่งสินค้าและผู้คนไปมาจำนวนมาก แต่ก็ยังมีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ มีแม่น้ำ ภูเขา ป่าเขาเล่าเนไฟร

ที่สวายนาม มีสัตว์น้ำ สัตว์ป่า และทรัพยากรที่มีค่าจากป่า ทั้งอาหารการกิน และวัสดุธรรมชาติที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่งผลให้ผู้คนในพื้นที่ดังกล่าวมีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ ป่าไม้ น้ำ ภูเขา และการปรับตัวให้เข้าสภาพแวดล้อมดังกล่าวอย่างมากมายมหาศาล ดังนั้น จึงเป็นทุนทางสังคมสำคัญสำหรับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า ชมธรรมชาติ ชมน้ำตก หรือการเข้าป่าเพื่อเรียนรู้วิถีกรรมไม้ เป็นต้น

กลุ่มที่สองคือ ทุนทางสังคมที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่ทั้งภายในชุมชน และนอกชุมชน ที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม เกิดการเชื่อมโยงไปสู่หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้แก่ ความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทุนทางสังคมในกลุ่มนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจของผู้คนในพื้นที่ที่ยังคงมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น มีการรวมกลุ่มในทางสังคมเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในระบบเครือญาติและกลุ่มทางอาชีพ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ถูกถ่ายทอดออกมาในรูปของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม เช่น กลุ่มศิลปวัฒนธรรม กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน กลุ่มตีมีด กลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน จัดกิจกรรมบายศรีสู่ขวัญ การแสดงศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ การเยี่ยมชมกลุ่มอาชีพต่างๆ ภายในชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างกัน และการปรับเปลี่ยนทางอาชีพของผู้คนในหมู่บ้าน

กลุ่มที่สามคือ ทุนทางสังคมที่เป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาต่อโลกทัศน์ พิธีกรรมความเชื่อจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และการอบรมสั่งสอนผ่านการบอกเล่าหรือพูดคุยน ทุนทางสังคมในด้านนี้ หากมองลึกลงไปจะเป็นทุนทางด้านจิตใจ หรือจิตวิญญาณ ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของสังคมที่คนในชุมชนจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขหากคนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วม หรือจิตสำนึกสาธารณะ มีการคิดสร้างสรรค์ มีจริยธรรม ช่วยกันปกป้องคุ้มครองและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่และใช้อย่างคุ้มค่า กิจกรรมที่แสดงออกคือการเรียนรู้วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ ผ่านกระบวนการร่วมกัน ร่วมอยู่และร่วมเรียนรู้ในกิจกรรมบ้านพักแบบโฮมสเตย์ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และทำความเข้าใจต่อสิ่งที่คนในพื้นที่ได้ปฏิบัติและยึดถือ อย่างไรก็ตาม ทุนทางสังคมทั้งสามด้านนี้ถือว่าเป็นรากฐานสำคัญในการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ และทำความเข้าใจกับเพื่อนบ้านต่างวัฒนธรรมให้เกิดการมองโลกมองสังคม กับมนุษย์ที่ต่างวัฒนธรรมอย่างเข้าใจกัน

ส่วนในด้านศักยภาพชุมชนนั้น จะเห็นว่า ชุมชนในแขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว มีศักยภาพพื้นฐานเบื้องต้นที่สามารถเป็นทุนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ใน

ระดับหนึ่ง ซึ่งจากการประเมินศักยภาพชุมชนโดยยึดหลักเกณฑ์ 5 As (อ้างใน Collier and Harraway. 1997 : 18) จะเห็นว่าชุมชนต่างก็มีความพร้อมอยู่ในหลายๆ ด้าน ดังต่อไปนี้

1) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน (Accessibility) การเดินทางสู่หมู่บ้าน และแหล่งสถานที่ในหมู่บ้านต่างๆ มีถนนเข้าสู่หมู่บ้านอย่างสะดวก และไม่ห่างจากตัวเทศบาล แขวงหลวงน้ำทา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านท่าแส(น้ำท่า) เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนเส้นทาง R3A ที่มีรถโดยสารผ่านเป็นประจำทุกวัน ส่วนอีกสามหมู่บ้านนั้น ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ตั้งอยู่บนถนนสายหลัก แต่ละหมู่บ้านตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากตัวเมือง มีรถโดยสาร หรือรถรับจ้างทั่วไปสามารถวิ่งไปมาได้สะดวก นอกจากถนนที่สะดวกแล้ว ระบบการสื่อสารต่างๆ ในแต่ละหมู่บ้านสามารถติดต่อสื่อสารได้เป็นอย่างดี ทั้งวิทยุ โทรศัพท์ และโทรศัพท์เคลื่อนที่

2) ด้านแรงดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) นั้น จะเห็นว่าในแต่ละหมู่บ้านมีเอกลักษณ์พิเศษในด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ รวมทั้งการมีองค์ความรู้/ภูมิปัญญาทางชาติพันธุ์ที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนการมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และภูมิโนวัณที่สวยงาม เช่น พื้นที่ในหมู่บ้านน้ำดี ตั้งอยู่ในอาณาบริเวณที่มีแหล่งน้ำตกตามธรรมชาติที่สวยงาม มากไปกว่านั้น ผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว นอกจากกลุ่มชาติพันธุ์แลนแตนแล้ว ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์สิดา และกลุ่มคนไตในบริเวณรอบนอกซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ต่างก็มีภาษาและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละพื้นที่ รวมทั้งยังมีภูมิปัญญาในด้านต่างๆ เช่น การทำกระดาษจากหน่อไม้ การปลูกฝ้าย บั่นฝ้าย ทอผ้า ย้อมผ้า เป็นต้น

3) ด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ (Amenities) เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา การสื่อสารโทรคมนาคม โทรศัพท์ รวมทั้งระบบความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินนั้น ชุมชนที่ศึกษาทั้ง 4 หมู่บ้านนี้ ถือว่าอยู่ในระดับที่ดีมาก เพราะระบบไฟฟ้า น้ำประปา ในแขวงหลวงน้ำทาถือได้ว่ามีใช้อย่างเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัญญาณโทรศัพท์มือถือในระบบ 3G และ 4G ที่แรงและชัดเจนมาก ปัจจุบันสามารถใช้อินเทอร์เน็ตผ่านสัญญาณโทรศัพท์ได้อย่างรวดเร็วด้วยเช่นเดียวกัน ส่วนความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนนั้น ถือว่าอยู่

4) ด้านการอำนวยความสะดวกในเรื่องที่พัก หรือบ้านพักในรูปแบบของโฮมสเตย์นั้น (Accommodations) ถึงแม้ว่าในด้านการจัดที่พักแบบโฮมสเตย์นั้น หมู่บ้านต่างๆ ยังไม่สามารถดำเนินการให้ได้มาตรฐานสากล แต่สามารถดำเนินการได้ในเบื้องต้นเท่านั้น หมู่บ้านทั้งสี่แห่งต่างใช้บ้านของตนเอง และคัดเลือกอสาสมัครต้องการเข้าร่วมโครงการจัดบ้านตัวเองให้เป็นบ้านพัก และเรียนรู้ที่จะรับแขกเข้ามาพักในบ้านของตนเอง แต่ยังขาดประสบการณ์

และความพร้อมในการจัดบ้านพักให้เป็นที่พักเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่แขกได้อย่างเป็นมาตรฐาน ซึ่งยังคงต้องใช้เวลาและการเรียนรู้ในการจัดบ้านพักให้เหมาะสมเพิ่มเติม

5) กิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว (Activities) ในแต่ละหมู่บ้านต่างพยายามคิดกิจกรรมขึ้นมาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยได้คำนึงถึงองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ของแต่ละชุมชนมาเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยว เช่น พิธีบายศรีสู่ขวัญแก้แค้นหรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในหมู่บ้าน การเข้าร่วมเรียนรู้ในกิจกรรมทางจารีตประเพณีและกิจกรรมทางอาชีพหรือการทำมาหากิน เช่น การเดินป่า การทำบุญตักบาตร การทำนาปลูกข้าว การเรียนรู้การทอผ้า ปั่นฝ้าย ย้อมผ้า ย้อมด้าย หรือการสาธิตงานหัตถกรรมพื้นบ้านและการทำอาหาร เป็นต้น

จากการประเมินศักยภาพชุมชนโดยยึดหลักเกณฑ์ 5 As จะเห็นว่า หมู่บ้านในแขวงหลวงน้ำทา นั้น มีศักยภาพพื้นฐานเบื้องต้นในการที่จะตอบสนองหรือรองรับการท่องเที่ยวที่จะเข้ามาในชุมชน โดยอาศัยองค์ความรู้และภูมิปัญญาทางชาติพันธุ์ที่มีอยู่อย่างหลากหลายของแต่ละกลุ่มนี้อยู่แล้ว แต่เนื่องจากยังขาดประสบการณ์และองค์ความรู้สมัยใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ รวมทั้งความพร้อมในด้านเครื่องอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ บ้างเท่านั้น

3. การพัฒนาและสร้างกลไกการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างแขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว กับ ประเทศไทย

แนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างกลไกการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของแขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว พบว่า จากฐานความอุดมสมบูรณ์และความสวยงามทางภูมิณีเวช ภูมิวัฒนธรรม และทุนทางสังคมวัฒนธรรมของแขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว ตลอดจนความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับประสบการณ์องค์ความรู้ และภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาหลายชั่วอายุและสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาแล้ว สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นทุนทางสังคมทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงอยู่ของคนในอาณาบริเวณดังกล่าว และถือว่าเป็นทุนสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้นการบริหารจัดการท่องเที่ยวของพื้นที่ดังกล่าวมีแนวทางและกลไกการบริหารจัดการท่องเที่ยวควรมีรูปแบบ ดังต่อไปนี้

1) เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านสังคมวัฒนธรรม จารีตประเพณี และวิถีชีวิตของกลุ่มคนในท้องถิ่นนั้นๆ อย่างเท่าเทียมกัน

2) เน้นการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คนต่างวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่บนฐานของการเคารพในศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ หรือเน้นการเรียนรู้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น

3) เน้นการท่องเที่ยวแบบ ECO Tourism หรือ Green Tourism หมายถึงการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมหรือไม่ทำลายระบบนิเวศน์และวัฒนธรรมชุมชน หรือการท่องเที่ยวที่เข้าไปแล้วทำตัวกลมกลืนกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ไม่ใช่เข้าไปบริโภคแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องไม่ทิ้งผลกระทบให้กับชุมชนมากเกินไป

สำหรับกลไกการเชื่อมต่อการท่องเที่ยวในแขวงหลวงน้ำทาสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่คือ *กลุ่มแรก* เป็นกลไกขับเคลื่อนภายในชุมชน คือกลุ่มผู้นำชุมชน หรือคณะกรรมการการท่องเที่ยวในชุมชนสามารถเชื่อมต่อกับหน่วยงานภายนอกได้ด้วยตัวเอง *กลุ่มที่สอง* เป็นกลุ่มที่เป็นกลไกขับเคลื่อนจากภายนอกชุมชน ซึ่งมีหน่วยงานหลักคือแผนกการท่องเที่ยว แขวงวัฒนธรรม และท่องเที่ยว เป็นองค์กรหลักที่ได้รับมอบหมายจากส่วนกลางที่มีเจ้าแขวงแขวงหลวงน้ำทาเป็นผู้มีอำนาจเต็มในการกำกับดูแลตามกฎหมายแผนกแถลงข่าวฯ จะทำหน้าที่คุ้มครอง และอำนวยความสะดวกในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และจากการประสานงานและทำโครงการวิจัยร่วมในครั้งนี้ทำให้เกิดการลงนามความร่วมมือระดับชุมชนของทั้งสี่หมู่บ้านและหมู่บ้านท่องเที่ยวของประเทศไทยในการร่วมมือกันทั้งด้านการเรียนรู้และการผลักดันให้เกิดการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยประชาชนมีส่วนร่วมด้วย *กลุ่มที่สามคือ* กลุ่มธุรกิจเอกชนหรือบริษัทท่องเที่ยวต่างๆ เป็นผู้เข้ามาเชื่อมประสานงานให้แก่คนในชุมชน นอกจากนี้ ในปัจจุบันก็ยังมีสถาบันการศึกษา คือ วิทยาลัยครูหลวงน้ำทา ก็ยังเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวเชื่อมระหว่างชุมชนเพื่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และยกระดับคุณภาพด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

แนวทางการพัฒนากลไกการบริหารจัดการท่องเที่ยวในแขวงหลวงน้ำทานั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีระยะเวลาในการพัฒนากลไกการท่องเที่ยวอยู่ 3 ระยะ ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 ควรเป็นการยกระดับและพัฒนาทักษะความสามารถของชาวบ้าน เพื่อเตรียมความพร้อมเบื้องต้นสำหรับรองรับการท่องเที่ยวให้แก่แกนนำชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาบุคลากรที่มีความสามารถในการสื่อสารทั้งภาษาอังกฤษและภาษาจีนให้แก่คนในพื้นที่ เพื่อที่จะสามารถสื่อสารเบื้องต้นให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนได้อย่างเข้าใจ

ในระยะต่อมาควรเน้นกลไกการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น การเข้ามาส่งเสริมและอบรมให้ความรู้กับชาวบ้านในการจัดการท่องเที่ยวจากแผนก แกล่งข้าวฯ ซึ่งในเบื้องต้นนั้น ทางแผนกแกล่งข้าวฯ ก็ได้มีการจัดตั้ง "ศูนย์ฝึกอบรม การท่องเที่ยวแบบประชาชนมีส่วนร่วม ที่แขวงหลวงน้ำทา" (National Community-Based Tourism Training Center in Luangnamtha, NCBTC in LN) ขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อ ปีค.ศ. 2013 (พ.ศ.2556) เพื่อเป็นศูนย์กลางการบริการการฝึกอบรม การท่องเที่ยวแบบประชาชนมีส่วนร่วมระดับชาติ ฝึกอบรมความรู้ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น ระดับภาค และระดับชาติแล้ว ควรมุ่งเน้นการปฏิบัติงานตามภารกิจและจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง นอกจากนี้ แผนกแกล่งฯ ชาว ควรเข้าไปช่วยหนุนเสริมให้เกิดการจัดตั้งกฎระเบียบหรือข้อบังคับ ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชนให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ในอีกด้านหนึ่ง กลไกเสริมจากภายนอกชุมชน ที่เน้นการสร้างความรู้ความภาคภูมิใจใน อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ให้แก่คนในชุมชนก็มีส่วนสำคัญอยู่ไม่น้อย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวหรือสร้างความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่คนในชุมชน เช่น การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เหมือนดัง โครงการวิจัยฯ ได้ดำเนินการนำตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่ไปทัศนศึกษาหรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ใน ประเทศไทยมา และคนในชุมชนก็เกิดกระบวนการเรียนรู้และนำเอาประสบการณ์ที่ได้รับไป ปรับใช้ในชุมชนของตนเองมาแล้ว เป็นต้น

ระยะที่ 2 ควรเป็นระยะที่มีการเตรียมความพร้อมต่อเงื่อนไขต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น การปรับภูมิทัศน์หรือสภาพแวดล้อมของชุมชน ให้สะอาดสะอ้านและร่มรื่นสวยงาม เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว การจัดเตรียมห้องน้ำที่ถูกละสุลักษณะ การเตรียมห้องพักสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความพร้อมทั้งชุด เครื่องนอน หมอนมุ้ง และเครื่องอาบน้ำ เป็นต้นความพร้อมในด้านนี้ต้องร่วมมือร่วมใจกัน ดำเนินการทั้งคนในภายในชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

ระยะที่ 3 การเตรียมประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ ระยะนี้มีความสำคัญมาก เพราะ ถือว่าเป็นกลไกสำคัญในการที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักหมู่บ้าน หรือสถานที่ท่องเที่ยว ของชุมชน เอกสารประชาสัมพันธ์เหล่านี้ ควรจะประกอบไปด้วย การจัดทำเอกสารแผ่นพับ การทำเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตทั้งภาษาลาว และภาษาอังกฤษ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายในการร่วมมือทั้งในระดับแขวง ต่างแขวง และต่างประเทศ

ในเรื่องต้นสิ่งเหล่านี้ ทางแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยวได้ดำเนินการได้อย่างครอบคลุม และกว้างขวางเพียงพอ ดังนั้น จึงต้องอาศัยกลไกความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งตัวของคนในชุมชนเอง หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และสถาบันการศึกษาชั้นสูงสุดของแขวงที่ยื่นมือเข้ามาให้ความร่วมมือและพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

โดยทั่วไป ทูทางสังคมวัฒนธรรมมักถูกมองในแง่ของวัตถุที่มองเห็นชัดเจน แต่ทูทางสังคมวัฒนธรรมที่ได้ข้อค้นพบจากพื้นที่นั้น สามารถจำแนกออกเป็นสามประเภทคือ ประเภทที่หนึ่ง ทูทางสังคมที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำตก ป่าไม้ ภูเขา รวมทั้งประสบการณ์และองค์ความรู้ที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเภทที่สอง คือ ทูที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในบริเวณรอบข้าง ซึ่งหาไม่เจอแล้วในสังคมอุตสาหกรรม ความมีน้ำใจไมตรีที่ดีกว่ากัน ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประเภทที่สาม คือ ทูที่เป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาต่อโลกทัศน์ต่างๆ ผ่านพิธีกรรมความเชื่อจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และการอบรมสั่งสอน ตำนาน นิทาน หรือประวัติศาสตร์บอกเล่าต่างๆ ทูทางสังคมเหล่านี้ หากมองลึกลงไปจะเป็นทูทางด้านจิตใจ หรือจิตวิญญาณ ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของสังคมที่คนในชุมชนจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขหากคนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วม หรือจิตสำนึกสาธารณะ มีการคิดสร้างสรรค์ มีจริยธรรม ช่วยกันปกป้องคุ้มครองและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่และใช้อย่างคุ้มค่า ในส่วนนี้ได้อภิปรายผลการวิจัยอยู่ 2 ประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก ศักยภาพและความสามารถในการปรับใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากประเภทของทูทางสังคมที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นว่า ชุมชนในแขวงหลวงน้ำทาได้มีการนำเสนอการบริหารจัดการท่องเที่ยวในประเภทต่างๆ และดึงเอาภูมิปัญญาเหล่านี้ไปนำเสนอให้แก่นักท่องเที่ยว โดยประเภทที่หนึ่งเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยการเดินป่า ชมธรรมชาติ ชมน้ำตก และชมทัศนียภาพบริเวณของหมู่บ้าน ประเภทที่สองก็นำเสนอการท่องเที่ยวผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่สะท้อนถึงความรักความผูกพัน ความเอื้ออาทรเกื้อกูลต่อกันและกัน เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน การทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ กิจกรรมกลุ่มอาชีพ เป็นต้น ทูทางสังคมประเภทที่สาม ได้มีการนำเสนอกิจกรรมท่องเที่ยวผ่านการให้อาสาสมัครท่องเที่ยวหรือ

แยกจากภายนอกเข้ามาเรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิต วิถีคิด และการมองโลกมองสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ผ่านการดำเนินชีวิตในประจำวัน การบอกกล่าวเรื่องเล่า นิทาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ และความเข้าใจกันอันดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน อันจะนำมาซึ่งความเข้าใจต่อกันการมองโลกมองสังคมกับมนุษย์ที่ต่างสังคมวัฒนธรรม

โดยรวมแล้วทั้งสามประเภทนี้เรียกว่า "อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม" (Cultural Identity) เป็นการนำเสนอความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจต่ออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง หรือการสร้าง ความเข้าใจต่อผู้คนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และต่างวัฒนธรรม โดยผู้นำเสนอพยายามที่จะสร้างตัวเองของตนเองขึ้นมาให้สังคมหรือโลกภายนอกได้รับรู้ว่ามีความเป็นอย่างไร และมีองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ตลอดจนพวกเขามีวัฒนธรรมและมีความเคารพต่อป่าเขา ต่อธรรมชาติ หรือต่อสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างไร ที่สำคัญ พวกเขาสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติได้อย่างเกื้อกูล และกลมกลืนกันได้อย่างไร

ประการที่สอง กลไกและแนวทางในการบริหารจัดการโดยชุมชน หากมองในแง่ของการบริหารจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ด้านหนึ่งอาจจะมองว่า การท่องเที่ยวในปัจจุบันนี้ ถือว่าเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กลุ่มคนต่างวัฒนธรรมได้มีพื้นที่นำเสนอวัฒนธรรมตน หรือเป็นการสร้างพื้นที่ให้แก่ชาวบ้านในการจัดการท่องเที่ยวที่จะสามารถนำเสนอความภาคภูมิใจต่อศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์ หรือนำเสนอองค์ความรู้ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไปสู่สังคมได้รับรู้และเผยแพร่ในวงกว้างมากยิ่งขึ้น แต่ในอีกด้านหนึ่ง ด้านท่องเที่ยวที่ต้องกลายเป็นสินค้า นั้น จะเห็นว่า ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ชาวบ้านมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับตัว และเปลี่ยนแปลงไปตามเศรษฐกิจสังคมแบบใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้น แต่ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ อาจจะมาอย่างรวดเร็วไม่ทันได้ตั้งตัว หรืออาจจะมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น หากชาวบ้านหรือคนในชุมชนปรับตัวไม่ทันก็อาจจะเกิดปัญหาขึ้นได้ ชาวบ้านจะต้องมีการเตรียมความพร้อมที่จะรับมือกับสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ที่จะเข้ามาเหล่านี้

สำหรับกลไกการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้กระแสร่วมมือของชุมชนทั้งภายในและระหว่างประเทศนั้น ชุมชนยังต้องพึ่งพาการประสานงานและความช่วยเหลือจากเครือข่ายองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ในจังหวัดเชียงใหม่มีโครงการร่วมต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น โครงการอาหารปลอดภัยเชียงใหม่เป็นสุข ของสมาคมสหพันธ์การท่องเที่ยวภาคเหนือ และการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน

นานาชาติเชียงแสน ส่วนในสปป.ลาวเกิดความร่วมมือสามฝ่ายคือ ชุมชน แผนกแถลงข่าว และการท่องเที่ยว ศูนย์ CBT และวิทยาลัยครูหลวงน้ำทา ในเชียงตุงเกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับสภาวัฒนธรรมและศาสนาจังหวัดเชียงตุง เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นมิติใหม่ทางการท่องเที่ยวที่แสดงถึงว่า ในแต่ละประเทศใช้การบริหารจัดการร่วม (Co-management) (Carlsson & Berkes, 2505) ทางการท่องเที่ยว และความร่วมมือของชุมชนระหว่างประเทศ อยู่ในลักษณะของการทำความรู้จักกัน มีความสัมพันธ์ดีต่อกันในรูปของหมู่บ้านกับหมู่บ้าน และระหว่างจังหวัดกับจังหวัด เป็นรูปแบบการเชื่อมโยงกันในระดับประชาชน (People-to-People Connectivity) (สุรินทร์ พิศสุวรรณ. 2555 : 86) มากกว่าความสัมพันธ์ระดับรัฐต่อรัฐ ซึ่งแสดงถึงบทบาทของภาคประชาชนในสังคมสมัยใหม่ซึ่งศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิจารณ์ พานิช ให้ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชนในยุคใหม่ คือ "ชุมชนต้องใช้ยุทธศาสตร์เชิงรุกในการต่อสู้กับการรุกคืบจากภายนอกและต่อสู้กับแรงกดดันในชุมชนและกับตัวเอง ยุทธศาสตร์นี้คือการดำเนินการสร้างสรรค์ในการประกอบอาชีพ และการพัฒนาอื่นๆ ในชุมชน" (วิจารณ์ พานิช, 2556 : 481) จากแนวคิดดังกล่าวเมื่อนำไปผนวกบริบทของการรวมตัวของประชาคมอาเซียน กลไกการท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นจะเป็นกลไกการคุ้มครองชุมชน เพราะในบริบทของอาเซียนโอกาสที่ชุมชนจะถูกเกาะเกี่ยวเข้ากับทุนนิยมสูงขึ้น การเข้าถึงชุมชน การออกจากชุมชนมีความเป็นไปได้ที่จะเพิ่มมากขึ้น การรักษามรดกวัฒนธรรม และการจะต้านกระแสทุนนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์ที่หลั่งไหลเข้ามาสู่ชุมชน การปรับตัวของส่วนต่างๆ ทั้งชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจากบทบาทเดิมๆ ไปสู่บทบาทใหม่ จึงมีความสอดคล้องกับการใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความสมดุลและความยั่งยืนของการท่องเที่ยว และเป็นการพัฒนาเชิงรุกจากภายในชุมชนเอง

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในบริบทอาเซียนและกลไกขับเคลื่อนของชุมชน ได้แก่ 1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 2) การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วม 3) การพัฒนาและจัดการองค์กร การสร้างเครือข่ายภายในประเทศและต่างประเทศ 4) การพัฒนาที่พัก-อาคาร ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกและกิจกรรมท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะของชุมชนต่อองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากการลงพื้นที่ศึกษา และร่วมแลกเปลี่ยนพูดคุยกับกลุ่มตัวแทนที่จัดการท่องเที่ยวในแต่ละหมู่บ้าน จะเห็นถึงความมุ่งมั่นตั้งใจของคนในชุมชนที่จะบริหารจัดการและพัฒนา

การท่องเที่ยวของตนเองให้มีทิศทางที่ก้าวหน้า และมีความเอาใจใส่เป็นพื้นฐานเบื้องต้น ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการแล้ว โดยในแต่ละหมู่บ้านได้เสนอแนะต่อหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1.1 ควรจัดให้มีการฝึกอบรมและให้ความรู้ในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมหรือการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สอดคล้องกับสภาพบริบทสังคมวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่แต่ละชุมชนมีอยู่ และกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้

1.2 ควรจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอื่นๆ ที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งในระดับเมือง แขวง ประเทศ และนานาชาติ เพื่อให้ได้ประสบการณ์และความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้กับชุมชนของตนเอง

1.3 ควรจัดอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ หรือภาษาจีนแบบง่าย เพื่อให้ผู้ชาวบ้านที่จัดการท่องเที่ยว สามารถที่จะพูดคุยแนะนำและสื่อสารกับนักท่องเที่ยว เช่น การสนทนากันแบบง่ายๆ การทักทายกัน และการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

1.4 ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ของหมู่บ้านให้สวยงาม เป็นระเบียบ เรียบร้อย และถูกสุขลักษณะ รวมทั้งการจัดทำห้องน้ำ หรือห้องอาบน้ำสาธารณะ

1.5 ควรจัดทำแผนที่แสดงจุดสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยว และการทำป้ายบอกทางบนเส้นทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน หรือจุดสำคัญที่มีแหล่งองค์ความรู้ภูมิปัญญา หรือเส้นทางการเดินป่าของหมู่บ้าน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 แขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว เป็นแขวงที่ตั้งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายของผู้คนและวัฒนธรรม ดังนั้น จึงอุดมสมบูรณ์ไปด้วยองค์ความรู้และภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ทั้งต่อการดำรงชีวิตและธรรมชาติ การท่องเที่ยว ควรเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมหรือไม่ทำลายระบบนิเวศน์และวัฒนธรรมชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่เข้ามาแล้วทำตัวกลมกลืนกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ไม่ใช่เข้าไปบริโภคแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องไม่ทิ้งผลกระทบให้กับชุมชนมากเกินไป งานวิจัยควรศึกษาเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนและชาติพันธุ์

2.2 การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ชาวบ้านในพื้นที่ควรเป็นผู้ที่กำหนดว่าอยากชุมชนมีทิศทางการท่องเที่ยวหรือ ทิศทางการพัฒนาอย่างไร แต่ในบางครั้งชาวบ้านอาจจะไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวเหล่านี้ สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการศึกษาวิจัยหรือมีส่วนช่วยให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้ตระหนักถึงแนวทางการดำเนินการท่องเที่ยวดังกล่าว หรือการดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจ และพัฒนาการทำงานร่วมกันโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.3 การจัดการท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่า ชาวบ้านหรือคนในท้องถิ่นเป็นเจ้าของทรัพยากรทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรหรือมรดกทางวัฒนธรรมหรือจารีตประเพณีที่สวยงามที่สามารถประยุกต์หรือปรับใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงเจ้าของทรัพยากรนั้น และดำเนินการจัดการท่องเที่ยวอย่างเคารพคนในพื้นที่นั้นๆ ที่สำคัญคือ คนในชุมชนเองต้องรู้จักตระหนักในสิ่งที่ตนเองมี รู้คุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรม และรากเหง้าของตนเอง ช่วยกันปกป้องรักษาไว้ให้คงอยู่ตลอดไป ส่วนนักวิชาการจะต้องมีส่วนเข้ามาช่วยให้คนในชุมชนมีความมั่นใจในสิ่งที่ตนเองมีและมีความมั่นใจในกิจกรรมที่ทำว่าจะเป็นการอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรม หรือทุนทางสังคมที่มีอยู่ให้สืบต่อเนื่องไป รวมทั้งการช่วยจัดระบบข้อมูลหรือทุ่มเทเวลาในการศึกษาค้นคว้ารวบรวมองค์ความรู้หรือประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนด้วย รวมทั้งการรื้อฟื้นวัฒนธรรมที่ตึงามไว้ เมื่อส่วนภายในชุมชนมีความเข้มแข็งพอแล้ว การเชื่อมโยงกับชุมชนอื่นรอบนอก ทั้งในระดับหมู่บ้าน เมือง แขวง ประเทศ และภูมิภาคก็จะสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง

2.4 งานศึกษาหรือรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมทุนวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่คุณค่าของมวลมนุษยชาติพันธุ์ ซึ่งถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาหลายชั่วอายุคน และมีคุณค่ายิ่งใหญ่ที่เปรียบไม่ได้ ความมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกัน ความอุดมด้วยน้ำจิตไมตรี คือ รากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ และมนุษยชาติให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณค่าและเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของกันและกัน ซึ่งถือเป็นคุณูปการสำคัญต่อสังคมประการหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

ชยันต์ วรรณะภูติ. (2554). บรรณาธิการ. **เวทีผู้ถูกท่องเที่ยว**. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ชุกกลิ่น อุณวิจิตร. (2557). **การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ชุกกลิ่น อุณวิจิตร. (2551). **การสร้างโปรแกรมท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยวบนเส้นทาง R3A**. รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ชุกกลิ่น อุณวิจิตร. (2554). **การพัฒนาชุมชนต้นแบบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดเชียงราย**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ชูศักดิ์ วิทยาภัก. (2554). **การท่องเที่ยวกับการพัฒนา : พินิจหลวงพระบางผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. เชียงใหม่ : ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (ม.ป.ป). **ก้าวต่อไป การท่องเที่ยวไทยในเวทีอาเซียน**. สำนักประสานงานการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ดำรง อุทยานิน. (2548). **เกิดเป็นกัมพู**. ปรานี วงษ์เทศ (แปล). กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม.
- พจนา สอนศรี. (2554). **"การท่องเที่ยวโดยชุมชนกับความเป็นวิชาการ"** ใน **สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ปทุมพร แก้วคำ และคณะ. (2553). **การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นอำเภอเชียงแสน เพื่อเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- มิ่งสรรพ ขาวสอาด และคณะ. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในกลุ่มแม่น้ำโขง**. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มิ่งสรรพ ขาวสอาด และคณะ. (2549). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในกลุ่มแม่น้ำโขง 2**. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มิ่งสรรพ ขาวสอาด และคณะ. (2551). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในกลุ่มแม่น้ำโขง 3**. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- วิจารณ์ พานิช. (2556). "มนุษยมิติและความเป็นชุมชนในศตวรรษที่ 21" ใน **ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (บรรณาธิการ) ด้วยรัก เล่มที่ 3 ความเป็นครอบครัวและชุมชนในสังคมไทย**. รวมบทความในโอกาสศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา อายุ 72 ปี. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, หน้า 467-489.
- สุรินทร์ พิศสุวรรณ. (2555). **อาเซียน รู้ไว้ ได้เปรียบแน่**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- องค์การบริหารพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2555). **หลักเกณฑ์ กระบวนการและประเภทของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์**. สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2555, จาก <http://www.dasta.or.th/th>. .
- Berkes, F.(2006). **Common property resources: ecology and community-based sustainable development**. Belhaven Press, online: HU<http://www.cababstractsplus.org/abstracts%5C/Abstract.aspx?AcNo=19906709140U>